

сабагында өз алдынча билим алууда компетенттүүлүктү калыптандыруу боюнча педагогикалык шарттар түзүлдү.

Колдонулган адабияттар:

1. Красильникова В.А. Информационные и коммуникативные технологии в образовании. Учебное пособие. –М.: «Дом педагогики», 2007. -231с.
2. Курманкулов, Ш.Ж. Физиканы компетенттүүлүккө багыттап окутуу «тест» менен иштөөдөн башталат [Текст] / Ш.Ж. Курманкулов, Г.С. Ноорзуалиева Г.С. Эл агартуу. № 3,4. – Бишкек, 2012.- С. 16-17б.
3. Лебедев О. Е. Компетентный подход в образовании [Текст] / О. Е. Лебедев // Школьные технологии. - 2004. - № 5. - С. 3.
4. Сергеева Т., Чернявская А. Дидактические требования к компьютерным обучающим программам. // Информатика и образование. №1. -1988. – С. 48-51.

УДК: 37.013

DOI 10.33514/ВК-1694-7711-2023-2(1)-232-237

Шарабидин кызы Арзыкан

Ош мамлекеттик университети, окутуучу

Шарабидин кызы Арзыкан

Ошский государственный университет, преподаватель

Sharabidin kyzy Arzykan

Osh State University, Teacher

**ЖОГОРКУ ОКУУ ЖАЙЛАРДА САБАК ӨТҮҮДӨ ОКУТУУНУН ИНТЕРАКТИВДИК
МЕТОДДОРУН КОЛДОНУУНУН АРТЫКЧЫЛЫКТАРЫ
ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ
В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ
BENEFITS OF USING INTERACTIVE TEACHING METHODS IN HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS**

Аннотация: Бүгүнкү күндө замандын талабына билим берүүнүн ыкмалары бир топко өркүндөдү десек болот. Окутуу концепциясы негизинен билим берүү системаларында өзгөрмө принциби бир топ күч алып, окутуунун заманбап ыкмалары педагогикалык законченемдерди модернизациялоого жана окуу пландарын, программаларын түзүүгө мүмкүнчүлүк берди. Натыйжада педагогикалык технологиялардын жаңы идеяларын, табылгаларын жана жетишкендиктерин, инновациялык окутууну жана башка, окуу тарбия процесстеринде тажрыйбалоо мүмкүнчүлүктөрү турмушка ашырылды. Окутуунун жаңы технологиясы катары: модуль системасы интерактивдүү окутуу, программалык тестирилөө, сынчыл ойлорду өстүрүү программасынын стратегиясы жана башкалар практика жүзүндө колдонулууда. Аталган окутуунун жаңы технологиялары студенттердин чыгармачыл жана интеллектуалдык мүмкүнчүлүктөрүн ачуу аркылуу аларды өзүн-өзү өнүктүрүү, ой жүгүртүүсүн өстүрүү, тарбиялоо, билгичтиктерин жөндөмдүүлүктөрүн калыптандыруу

максаттарын көздөп, окутуу технологиясынын мазмунун жана багыттарын бир топ жаңыртты.

Аннотация: Можно сказать, что со временем меняются направления и содержания образования, совершенствуются методы научного познания. Концепция обучения, главным образом в образовательных системах, приобретает большую силу вариативного принципа, а современные методы обучения позволяют модернизировать педагогические законы и создавать учебные планы и программы. В результате воплощаются в жизнь новые идеи, находки и достижения педагогических технологий, инновационное обучение и другие возможности вхождения в образовательно-воспитательный процесс. В качестве новых технологий обучения на практике используются модульная система интерактивного обучения, тестирование программного обеспечения, программная стратегия критического мышления и другие. Упомянутые новые технологии обучения направлены на цели саморазвития, развития мышления, воспитания, формирования знаний и умений студентов путем раскрытия творческих и интеллектуальных возможностей, существенно обновляются содержание и направления технологий обучения.

Abstract: It can be said that over time, the directions and contents of education are changing, the methods of scientific knowledge are being improved. The concept of learning, mainly in educational systems, is gaining greater strength as a variant principle, and modern teaching methods make it possible to modernize pedagogical laws and create curricula and programs. As a result, new ideas, discoveries and achievements of pedagogical technologies, innovative training and other opportunities for entering the educational process are being implemented. As new learning technologies in practice, a modular system of interactive learning, software testing, critical thinking software strategy and others are used. The mentioned new learning technologies are aimed at the goals of self-development, development of thinking, education, formation of knowledge and skills of students by revealing creative and intellectual capabilities, the content and directions of learning technologies are significantly updated.

Негизги сөздөр: Билим берүү, заманбап, окутуу технологиялары, ой жүгүртүү, жаңы ыкма, педагогика.

Ключевые слова: образование, современность, технологии обучения, мышление, новый метод, педагогика.

Keywords: ducation, modernity, learning technologies, thinking, new method, pedagogy.

«Интерактивдүү окутуу методдору» жана «интерактивдүү окутуу» терминдери бизге англис тилинен кирген (interactive: inter –өз ара, active from act - иш, аракет) деген маанини түшүндүрөт.

Сөз айкалышуулар «Интерактивдүү методдорду» «студенттердин бири-бири менен өз ара аракеттенүүсүнө мүмкүндүк берүүчү методдор», ал эми «интерактивдүү окутуу» терминин – өз ара аракеттенүүгө негизделген окутуу деп которууга болот.

Интерактивдүү методдордун маңызы мына ушунда: окутуу бардык студенттердин, анын ичинде окутуучунун өз ара аракеттенүүсү аркылуу ишке ашат. Интерактивдүү окутуу бир катар методикалык артыкчылыктарга ээ. Ал биринчи кезекте катышуучулардын бири-бири менен окутуучу менен студенттин өз ара активдүү баарлашуусуна негизделет.

Билим берүүдө интерактивдүү методдор жаңы эле кирип калган сөз эмес, студенттердин жана окутуучулардын көбү алар менен кандайдыр бир деңгээлде тааныш, бирок алар жетиштүү түрдө колдонулбай жатканы анык.

Кээде бул ыкмалар керексиз жасалгалоонун бир түрү катары кабыл алынат. Көбүнчө аларга практикалык машыгууларда, эксперименталдык (инновациялык) программаларда жана курстарда гана орун берилет.

Семинар, конференция ар кандай сынактар окутуунун интерактивдүү методдору эмес, анткени мындай класстарда өз ара аракеттенүү аркылуу окутууну уюштуруу жок. Мындай иш-чаралар салттуу эмес деп аталат.

Интерактивдүү окутуу ыкмаларынын кээ бир маанилүү принциптери төмөндөгүдөй карасак болот.

Студенттердин жашоо тажрыйбасы жана белгилүү бир көз карашы бар экенин унутпаңыз. Ошонун негизинде аларга өз идеяларын таңуулоодон көрө, биргелешип жаңы идеяларды издөөгө жана алардын пикири боюнча ачылыш жасоого жардам бериниз.

Күнүмдүк турмуштун маселелери боюнча биздин оюбуз топтолуп, ошонун негизинде түзүлөт. үй-бүлөдө жана коомдук чөйрөдө, массалык маалымат каражаттары аркылуу, башка адамдар менен пикир алмашуу аркылуу, өзүбүздүн тажрыйбабыздан кандай маалыматтарды алабыз. Мунун баары биз «чындыкка» карай турган кандайдыр бир фильтрди жаратат. Ошондуктан, биз бул реалдуулуктан баштайбыз жана аны жаңы тажрыйбанын пайдубалын түптөө үчүн негиз катары колдонушубуз керек.

Студенттерди талкууга катышууга жана ошону менен алардын «өз ара үйрөнүүсүнө» түрткү бериниз.

Ар бирибиздин – окутуучунун да, студенттин да – үйрөтө турган жана үйрөнө турган нерсеси бар. Топтук иш үйрөнүү жөндөмүн өнүктүрүүгө жардам берет; бул бизге жаңы идеяларды ойлоп табууга жана жаңы маалыматты чогуу талдоого мүмкүндүк берет, бул ар бир адамдын инсандык өнүгүүсүнө өбөлгө түзөт.

Ошентип, эң аз эффективдүү - бул лекция, мында ассимиляция орточо 10% гана түзөт. Ошол эле учурда, "үйрөнүүнү дароо колдонуу" эң эффективдүү, б.а. "окуу жеринде практика", - 90% ассимиляция. Биз ошол эле учурда билим алууга, көндүмдөрдү алууга жана аларды дароо сынап көрүүгө мүмкүнчүлүк берген, мисалы, чакан топтордо иштөөгө мүмкүнчүлүк берген методдордун эффекти жөнүндө болуп жатат.

Бир гана бул ыкма бир эле учурда сунушталган пирамиданын 5 деңгээлин (окуу, демонстрация, талкуу топтору, башкалардын иш-аракеттери аркылуу практикалоо жана үйрөнүүнү дароо колдонуу) бириктирет. Көрүнүп тургандай, бул ыкма белгилүү бир академиялык убакыттын ичинде бир эле учурда анализдөөгө, түшүнүүгө, синтездөөгө жана кээ бир практикалык көндүмдөрдү алууга мүмкүндүк берет. Бул гана эмес, ошондой эле төмөндө сунушталган бардык башка ыкмалар сунушталган пирамиданын бир нече деңгээлин айкалыштыра алат, бул аларды практикалык, жеткиликтүү жана түшүнүктүү кылат.

Окутууда интерактивдүү методдор системасында «моделдөө» деген түшүнүк бар. Ал деген студенттер менен сүйлөшүү ыкмасы, үнүңүздүн тону жана чыр-чатакты кантип чечкениңиз тарбия берүүчү атмосфераны түзүү дегенди түшүндүрөт. Ошол эле учурда, студенттердин өзүн-өзү сыйлоо сезими жогорулап, алар компетенттүү болуп, маанилүү чечимдерди кабыл алууга жөндөмдүү болуп өсөт. Сиз студенттериңиз үчүн үлгү болосуз, ошондуктан практикада, өзүңүздүн үлгүңүз менен алардан талап кылган нерсени аткаруу абдан маанилүү.

Интерактивдүү окутуу ыкмаларында колдонулган техникалар. Студенттер менен тааныштырууда төмөндөгүгө маани берүү абзел.

Таанышуулар коллективде дени сак психологиялык атмосфераны жана окутуучу менен студенттердин ортосундагы жылуу мамилени орнотуунун маанилүү бөлүгү болуп саналат.

Төмөндө эң башынан эле окутуучу менен студенттин кызматташтыгынын пайдубалын түптөө үчүн колдонула турган бир гана көнүгүү.

Таанышуу көнүгүүсү: «Менин атымда эмне бар» -15 мин.

Саламдашып, сабактын максаттарын жана милдеттерин түшүндүргөндөн кийин, окутуучу өз аты-жөнү эмнени билдирерин жана анын мүнөзү атка кандай туура келерин айтып берүүнү кезек менен суранат. Катышуучулардын аты-жөнүн көрсөтүү – 15 мин.

Андан кийин мугалим сабактын кийинки этабына - күтүүлөрдү аныктоого жана аудиторияда катышуу эрежелерине өтөт.

Эскертүү:

Бири-бири менен таанышууга бөлүнгөн убакыт студенттердин санына жараша болот. Алардын саны 10-15 адам болсо, анда 15 мүнөт жетиштүү. Сабактарга катышуу үчүн күтүүлөрдү жана эрежелерди аныктоо. Ар бир эрежени кантип сунуштайсыз, сиздин эрежеңиз өз максаттарына канчалык деңгээлде жетээрин аныктайт жана студенттер сабырдуу жана зомбулуксуз жүрүм-турум көндүмдөрүн жашоосунда колдоно алышат.

Интерактивдүү окутуу ыкмаларынын колдонуу шарттары төмөндөгүчө карасак болот.

Жогоруда айтылгандардын негизинде интерактивдүү методдорду колдонуунун негизги шарттары болуп төмөнкүлөр саналат:

-максаттарды ачык-айкын баяндоо. Окутуучу студенттердин топтук иштин же оюндардын маанисин, эрежелерин түшүнүп, аларды кабыл алып, топ менен иштөөгө даяр экендигин текшерishi керек;

-окутуучу студенттердин бул тобунун өзгөчөлүгүн, биргелешкен иш-аракеттерге даярдыгынын деңгээлин эске алуусу керек;

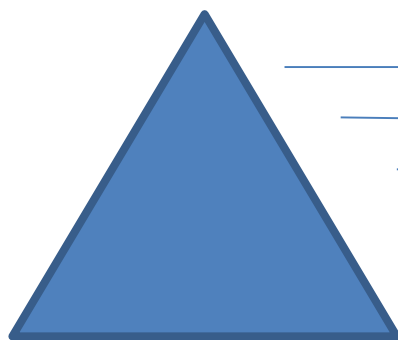
-белгилүү бир окутуу ыкмасын колдонуунун максаттары жана милдеттери маанилүү ролду ойноорун эстен чыгарбоо керек.

-окутуучу бул ыкманы кандай максатта колдонуп жатканын так билиши керек;

-окутуучу так, этап-этабы менен белгилүү бир окутуу ыкмасын ишке ашыруунун негизги этаптарын элестетип, анын натыйжаларын алдын ала айтууга тийиш.

Интерактивдүү окутуу ыкмаларынын артыкчылыгын төмөндөгүдөй атсак болот.

Практика көрсөткөндөй, интерактивдүү методдор адамдын аң-сезимин гана эмес, анын сезимдерин, эмоцияларын, эрктүү сапаттарын, б.а. окуу процессине "бир бүтүн адамды" кошуу. Бул материалды өздөштүрүү пайызын жогорулатууга мүмкүндүк берет. 80-жылдары Улуттук окуу борбору (Мэриленд штаты, АКШ) жүргүзгөн изилдөөнүн натыйжалары схемада берилген. "Окутуу пирамидасы":

Лекция	5%
Окуу	10%
Видео – аудио материалдар	20%
Демонстрация	30%
Талкуулоочу тайпа	50%
Иш-аракеттер аркылуу үйрөтүү	75%
Үйрөнгөндү дароо колдонуу	90%

Схема 1. Окутуу пирамидасы

Ошондой эле окуу процессинин абдан маанилүү бөлүгү болуп саналат. "Күтүүлөр" белгилүү бир курстун башында жазылууга тийиш. Дисциплинанын акыркы сабагында ага кайтып келүү үчүн «күтүүлөр» жазылган флипчарды сактаңыз. Ошентип, акыркы эрежеде сиз "күтүүлөр" дегенди кайра коюп, студенттерден кайсы "күтүүлөр" аткарылып, кайсынысы аткарылбаганын сурайсыз. Эгерде кээ бир «күтүүлөр» ишке ашпай калса, анда мунун себеби эмнеде жана бул маселени биргелешип аракет кылуу менен кантип чечүүгө болорун студенттерден сураңыз. Бул пункттарды табуу сиз үчүн маанилүү, анткени кийинки жолу сиз бул каталарды эске ала аласыз. Ар бир "күтүүнү" токтотуу керек. Эгер алар кайталанса, сиз аларды топтой аласыз.

Флипчарттардын, ватман, маркерлердин болушу сабактын ийгилигинин негизги компоненти эмес. Сиз импровизацияланган материалдарды колдоно аласыз, мисалы: доска, бор, дептер ж.б.

Бул ыкманын этап-этабы менен сүрөттөлүшүнө көңүл буруңуз:

- окутуучу линейканы коет (тактада болушу мүмкүн) жана студенттердин предметти үйрөнүүдө алар эмнени күтөрүн кыскача айтып берүүнү суранат. Андан кийин бардык "күтүүлөр" жазат.

Иштин аягында окутуучу студенттерге эмне үчүн “күтүүлөр” аныкталышы керектигин түшүндүрөт. Бул процедура студенттер изилденүүчү теманын, курстун өзү үчүн пайдалуулугун баалоосу, маалыматка, коммуникацияга ж.б. муктаждыктарын канааттандырышы үчүн зарыл.

Окутуучу студенттерге курстун аягында алар сөзсүз түрдө “күтүүлөргө” кайтып келерин эскертип, алар кандайча акталганын чогуу талдап чыгышы керек.

Кийинки кадам аудиторияда жүрүм-турум эрежелерин иштеп чыгуу болуп саналат. Башкача айтканда, бул катышуунун “алтын эрежелеринин аныктамасы”. Окутуучу студенттерге сабактын натыйжалуу болушу жана максаттарыбызга ийгиликтүү жетүү үчүн кандай эрежелерди карманышыбыз керек деген жетектөөчү суроо менен кайрылат. Алдын ала илинген баракта окутуучу студенттердин сунуштарын жазат. Окутуучуга студенттин макулдугу менен сүйлөмдөрдү кайталоо керек болушу мүмкүн. Көбүнчө төмөнкү эрежелер сунушталат: кечигип калба, сөздү бөлбө, сабырдуу бол, сөздү сүйлө. Окутуучу студенттердин «башкалардын пикирин урматтоо», кол көтөрүү эрежеси, юмор сезиминин болушу сыяктуу маанилүү эрежелерди унутпоо үчүн алардын ойлорун жетектей алат жана керек болсо, аларга түшүндүрүү иштерин жүргүзө алат. Андан кийин биргелешип кабыл алынган эрежелерди көп бузгандарга кандай чаралар көрүлөрү атайын белгилениши керек. Адатта студенттер ырдап, бийлеп, ар кимге балмуздак сатып алууну жана башка чараларды

сунушташат. Эң оптималдуусу: ырдоо, бийлөө, тамаша айтуу (негизинен муну "ышкыбоздук номер" деп атоого болот). Аягында окутуучу студенттерди иштелип чыккан эрежелерге жана санкцияларга добуш берүүгө чакырат.

Демек, окутуучу студенттердин каалоолоруна басым жасап, аларды эске алууга аракет кылуу үчүн ар бир «күтүүнү» өз алдынча талдап чыгуусу маанилүү.

Колдонулган адабияттар:

1. Бурняшева, Л.А. Активные и интерактивные методы обучения в образовательном процессе высшей школы. Методическое пособие / 2014г. – 41 с.
2. Генике, Е.А. Активные методы обучения. Новый подход / Е.А. Генике. - М.: Национальный книжный центр, 2015. – 13с.